

POMOC PRAWNA
PORADY OBYWATELSKIE
MEDIACJA

**sursum
corda**
w górę serca
STOWARZYSZENIE

EDUKACJA PRAWNA

poradnik

ZADŁUŻENIA

np.ms.gov.pl

pomocprawna.sc.org.pl

ZADŁUŻENIA

Różne sytuacje życiowe mogą doprowadzić do utraty płynności finansowej. Brak wywiązywania się ze swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych powoduje, że osoba, w tym fizyczna lub przedsiębiorca będący osobą fizyczną (wpisany do Rejestru Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej), staje się **niewypłacalnym dłużnikiem**.

Niewypłacalnym dłużnikiem może stać się na przykład ktoś, kto przestał spłacać kredyt, opłacać czynsz, media czy też płacić alimenty. Wówczas warto pomyśleć o tym, aby w pierwszej kolejności spróbować porozumieć się z wierzycielem, na rzecz którego ma się zadłużyć. Można wystąpić z wnioskiem o rozłożenie długu na raty, wspólnie ustalając harmonogram spłat lub zaproponować go samodzielnie. Bardzo istotne jest, by gromadzić dokumentację z tych starań, gdyż będzie ona ważna w przypadku, gdyby sprawa trafiła na drogę postępowania sądowego.

BIURO INFORMACJI GOSPODARCZEJ

Zgodnie z Ustawą o udostępnianiu informacji gospodarczych i wymianie danych gospodarczych, jeżeli konsument lub przedsiębiorca będący osobą fizyczną nie reguluje należności wobec swojego wierzyciela, ten może przekazać informacje o zobowiązaniach dłużnika wraz z jego danymi do Biura Informacji Gospodarczej (BIG). Wówczas w tym rejestrze dłużników pojawi się: imię i nazwisko konsumenta, miejsce jego zamieszkania, numer PESEL, seria i numer dowodu osobistego lub innego dokumentu tożsamości, a gdy dług ma przedsiębiorca dodatkowo: nazwa firmy, NIP, REGON, główny przedmiot działalności, adres, dane pełnomocników.

Jednak, by było to możliwe, muszą wcześniej zostać spełnione **trzy przesłanki**:

- 1 źródłem zobowiązania musi być określony stosunek prawny np. kredyt konsumencki, zobowiązanie związane z wykonywaną działalnością gospodarczą przez przedsiębiorcę,
- 2 minimalna wysokość zadłużenia konsumenta to 200 złotych, a w przypadku przedsiębiorcy 500 złotych i jest ono wymagalne od co najmniej 30 dni,
- 3 upływ miesiąca od wysłania wezwania do zapłaty do konsumenta lub przedsiębiorcy listem poleconym z ostrzeżeniem o podaniu jego danych do Biura Informacji Gospodarczej. W takim wezwaniu trzeba też podać firmę i adres siedziby powyższego biura.

Jednak zgodnie z ustawą Kodeks cywilny, jeżeli od dnia powstania zobowiązania upłynęło 6 lat, to taki dług jest przedawniony dla konsumenta i nie ma on obowiązku regulować go. Dla przedsiębiorców termin przedawnienia wynosi 3 lata. W obu przypadkach koniec terminu przypada na ostatni dzień roku kalendarzowego.

KIEDY MOŻNA OGŁOSIĆ UPADŁOŚĆ KONSUMENCKĄ?

W sytuacji, gdy konsument lub przedsiębiorca będący osobą fizyczną (wpisany do Rejestru Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej) stał się niewypłacalny bez swojej winy, czyli na skutek okoliczności wyjątkowych i niezależnych od niego, może wystąpić do sądu o ogłoszenie upadłości konsumenckiej. Są to sytuacje, gdy utraci się możliwości zarobkowe w wyniku ciężkiej lub długotrwałej choroby lub nieszczęśliwego wypadku, straci się majątek w wyniku zdarzenia losowego (np. powódź, pożar) albo też utraci się zatrudnienie bez zawinienia np. na skutek zwolnienia grupowego w wyniku likwidacji zakładu pracy.

Z upadłości konsumenckiej nie można skorzystać, jeżeli samemu przyczyniło się do swoich kłopotów finansowych tzn. postępując w spo-

sób lekkomyślny lub w wyniku rażącego niedbalstwa, takiego jak choćby doprowadzenie do problemów finansowych z powodu nałogów czy rozrzutności albo utrata pracy w wyniku zwolnienia dyscyplinarnego.

UPADŁOŚĆ KONSUMENCKA PRZED SĄDEM

Kwestie upadłości konsumenckiej szczegółowo reguluje Ustawa prawo upadłościowe i naprawcze. Chcąc z niej skorzystać, należy złożyć wniosek do sądu na urzędowym formularzu. Właściwe do rozpoznawania tych spraw są sądy rejonowe, wydziały gospodarcze. Wniosek musi zawierać kompletne i prawdziwe dane. Oprócz danych personalnych podaje się między innymi spis wierzycieli wraz z należnymi im do zapłaty kwotami oraz terminami płatności, wykaz aktualnego majątku i jego wartość, dochody z ostatnich 6 miesięcy. Wniosek taki trzeba też uzasadnić. Ponadto wnioskodawca podpisuje oświadczenie, znajdujące się na końcu wniosku, że wszystkie zawarte w nim dane są prawdziwe.

Źródło: pixabay.com

Kazus 1. KRAJOWY REJESTR DŁUŻNIKÓW

Karol chciałby podpisać z pewną firmą umowę na remont swojego domu. Prowadzone z przedstawicielami firmy rozmowy wzburzyły jednak jego niepokój. Czy mężczyzna może sprawdzić, czy firma jest zadłużona?

CZYM JEST KRDN?

Krajowy Rejestr Dłużników Niewypłacalnych, został stworzony przez Krajowy Rejestr Sądowy na mocy ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. w celu zabezpieczenia obrotu gospodarczego. Jest to państwowa baza danych, która umożliwia szybki i nieograniczony dostęp do informacji o osobach i firmach.

Do KRDN wpisuje się z urzędu:

- 1 osoby fizyczne wykonujące działalność gospodarczą, jeżeli ogłoszono ich upadłość,
- 2 wspólników ponoszących odpowiedzialność całym swoim majątkiem za zobowiązania spółki, z wyłączeniem komandytariuszy w spółce komandytowej, jeżeli ogłoszono jej upadłość,
- 3 dłużników, którzy zostali zobowiązani do wyjawienia majątku w trybie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu egzekucyjnym,
- 4 osoby, które przez sąd upadłościowy zostały pozbawione prawa prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji członka rady nadzorczej, reprezentanta lub pełnomocnika w spółce handlowej, przedsiębiorstwie państwowym, spółdzielni, fundacji lub stowarzyszeniu,
- 5 dłużników alimentacyjnych - osoby obciążone obowiązkiem alimentacyjnym, których zaległość przekracza okres 12 miesięcy.

Wpis do Rejestru Dłużników Niewypłacalnych może być też dokonany na wniosek wierzyciela posiadającego tytuł wykonawczy przeciwko osobie fizycznej, która w terminie 30 dni od daty wezwania do spełnienia świadczenia nie zapłaci wymaganej należności.

Co ważne, wpisy w KRDN podlegają wykreśleniu w razie zmiany lub uchylecia orzeczeń, na których podstawie zostały dokonane, lub po upływie 10 lat od dokonania wpisu.

PROCES WPISU DO KRDN

W przypadku opóźnienia z płatnością dłuższego niż 14 dni od daty dostarczenia pisemnego wezwania do zapłaty, wierzyciel ma prawo zgłoszenia dłużnika do sądu. Początkowo może skorzystać z możliwości złożenia wniosku o wyjawienie majątku dłużnika **zgodnie z §2 art. 913 Kodeksu postępowania cywilnego**. Następnie sąd zrywa dłużnika do osobistego stawiennictwa i słownego wyjawienia swojego majątku pod przysięgą.

Jeżeli wierzyciel chce umieścić dłużnika w KRDN, powinien złożyć wniosek na formularzu KRS-D1 do sądu rejestrowego KRS. Będzie do tego niezbędny tytuł wykonawczy wierzyciela przeciwko dłużnikowi. Sąd w takim przypadku przeprowadzi postępowanie w terminie 14 dni od złożenia wniosku i wyda postanowienie o wpisaniu dłużnika do rejestru.

Warto wiedzieć, że osoba wnioskująca o umieszczenie dłużnika w KRDN jest zobowiązana do poniesienia kosztu opłaty sądowej na wniosek. Opłata ta jest dość wysoka, jednak często to jedyny sposób na odzyskanie należności.

Dłużnik powinien otrzymać informację o wpisie do KRDN i zostać wezwany przez sąd do udziału w postępowaniu. Jeżeli organ wymiaru sprawiedliwości nie będzie w stanie powiadomić dłużnika o postępowaniu ze względu np. na brak informacji, gdzie dana osoba przebywa, nie wstrzymuje to postępowania - w takim przypadku ustanawia się kuratora.

SPRAWDZENIE DANYCH W KRDN

Sprawdzenie podmiotu w Krajowym Rejestrze Dłużników Niewypłacalnych jest bardzo proste, jednak możliwe dopiero po dokonaniu rejestracji i uiszczeniu opłaty.

Do wyszukania potrzebnych danych wystarczą podstawowe informacje, które powinny się znaleźć na każdej umowie:

- 1 Wejdź na stronę krdn.pl,
- 2 Wybierz opcję: “Sprawdź osobę” lub “Sprawdź firmę”,
- 3 Wpisz “PESEL” lub “Imię i Nazwisko”, a w przypadku firmy “numer KRS” i “numer REGON”.

KRDN.pl
KRAJOWY REJESTR DŁUŻNIKÓW
NIEWYPŁACALNYCH

Źródło: krdn.pl

PORADA

Karol powinien wystąpić do KRDN i ustalić, czy firma remontowa, co do której ma wątpliwości, nie jest wpisana do tego rejestru.

Kazus 2. CEIDG

Pani Marta zawarła z panem Januszem (prowadzącym jednoosobową działalność gospodarczą) umowę ustną, w wyniku której mężczyzna miał wykonać w jej kuchni szafki wraz z zabudową. Pan Janusz zrobił szafki, ale pani Marta nie była zadowolona. Jeszcze w trakcie budowy kuchni zgłaszała wykonawcy swoje uwagi. Zaznaczała, że szafki są wykonane w sposób niedbały, źle poprzycinane, niedopasowane. Następnie kobieta próbowała kontaktować się z panem Januszem, który najpierw ją zwodził, a potem zaczął straszyć adwokatem. Kwota, na którą umówiły się strony, to 10 tysięcy złotych. Pani Marta chce zwrotu pieniędzy za źle wykonaną usługę. Chciałaby wysłać panu Januszowi najpierw przedsądowe wezwanie do zapłaty, a potem pozew o zapłatę. Nie wie jednak, na jaki dokładnie adres to wysłać. Czy może jakoś sprawdzić dane przedsiębiorcy prowadzącego jednoosobową działalność gospodarczą?

JAKIE DANE PODLEGAJĄ WPISOWI DO CEIDG?

Celem powstania CEIDG (Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej) miało być ujednoczenie i utworzenie centralnej, ogólnokrajowej bazy danych przedsiębiorców prowadzących jednoosobową działalność gospodarczą oraz działalność gospodarczą w formie spółek cywilnych.

Na podstawie art. 25 Ustawy o CEIDG wpisowi do rejestru podlegają m.in.:

- ✔ firma przedsiębiorcy oraz jego numer PESEL, o ile taki posiada, data urodzenia przedsiębiorcy,
- ✔ numer identyfikacyjny REGON przedsiębiorcy, o ile taki posiada,
- ✔ numer identyfikacji podatkowej (NIP), o ile taki posiada,
- ✔ informacja o obywatelstwie polskim przedsiębiorcy, o ile takie posiada i innych obywatelstwach przedsiębiorcy,

- ✔ oznaczenie miejsca zamieszkania i adresu zamieszkania przedsiębiorcy, adres do doręczeń przedsiębiorcy oraz adresy, pod którymi jest wykonywana działalność gospodarcza, w tym adres głównego miejsca wykonywania działalności i oddziału, jeżeli został utworzony; dane te są zgodne z oznaczeniami kodowymi przyjętymi w krajowym rejestrze urzędowym podziału terytorialnego kraju, o ile to w danym przypadku możliwe,
- ✔ adres poczty elektronicznej przedsiębiorcy oraz jego strony internetowej, o ile przedsiębiorca takie posiada i zgłosił te informacje we wniosku o wpis do CEIDG,
- ✔ data rozpoczęcia wykonywania działalności gospodarczej,
- ✔ określenie przedmiotów wykonywanej działalności gospodarczej, zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności (PKD),
- ✔ informacje o istnieniu lub ustaniu małżeńskiej wspólności majątkowej,
- ✔ informacja o zawieszeniu i wznowieniu wykonywania działalności gospodarczej,
- ✔ informacja o ograniczeniu lub utracie zdolności do czynności prawnych oraz ustanowieniu kurateli lub opieki,
- ✔ informacja o ogłoszeniu upadłości z możliwością zawarcia układu, o ogłoszeniu upadłości obejmującej likwidację majątku dłużnika,
- ✔ informacja o zakazie prowadzenia działalności gospodarczej,
- ✔ informacja o zakazie wykonywania określonego zawodu, którego wykonywanie przez przedsiębiorcę podlega wpisowi do CEIDG,
- ✔ informacja o zakazie prowadzenia działalności związanej z wychowaniem, leczeniem, edukacją małoletnich lub z opieką nad nimi,
- ✔ informacja o wykreśleniu wpisu w CEIDG.

PORADA

Pani Marta powinna sprawdzić dane w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej. Z rejestru dowie się, jaki jest adres do doręczeń pana Janusza.

CEIDG

**CENTRALNA EWIDENCJA
I INFORMACJA O DZIAŁALNOŚCI
GOSPODARCZEJ**

Źródło: prod.ceidg.gov.pl

Kazus 3. ZACIĄgniĘCIE KREDYTU PRZEZ UBEZWŁASNOWOLNIONEGO

Pan Mirosław jest osobą ubezwłasnowolnioną całkowicie z uwagi na istniejącą chorobę psychiczną. Mężczyzna w postanowieniu sądu okręgowego o ubezwłasnowolnieniu ma wyznaczonego opiekuna, którym jest jego matka. Kobieta jako opiekunka ma jednak problem, bo pan Mirosław zaciąga kredyty. Matka chciałaby wiedzieć, czy umowa o kredyt jest ważna i kto musi zwrócić pieniądze bankowi.

Bardzo często o pomoc prawną proszą ludzie, którzy są opiekunami osób ubezwłasnowolnionych. Mierzą się oni z problemem zaciągania kredytów przez swoich podopiecznych.

W Polsce nie istnieje rejestr osób ubezwłasnowolnionych. Informacja taka nie znajduje się też w dowodzie osobistym, więc bank właściwie nie ma możliwości sprawdzenia, czy osoba starająca się o kredyt ma pełną zdolność do czynności prawnych.

UMOWA NIEWAŻNA

Z opisanego stanu faktycznego w powyższym kazusie wynika, iż osoba, która dokonała czynności prawnej, była ubezwłasnowolniona całkowicie.

Taką sytuację reguluje art. 14 Kodeksu cywilnego, który stanowi:

„czynność prawna dokonana przez osobę, która nie ma zdolności do czynności prawnych, jest nieważna”.

Nieważność czynności dokonanej przez osobę niemającą zdolności do czynności prawnych należy do tzw. **nieważności bezwzględnych**, czyli na tę nieważność może się powołać każda zainteresowana osoba i umowa nie może być konwalidowana (potwierdzona) w późniejszym czasie przez opiekuna.

KONIECZNOŚĆ ZWROTU

Jeżeli osoba ubezwłasnowolniona całkowicie zawarła umowę kredytu, taka czynność prawna będzie bezwzględnie nieważna. **Niestety nieważność umowy nie zwalnia z zaciągniętych zobowiązań** i jeśli środki w ramach kredytu zostały już wypłacone przez bank, wtedy po stronie osoby ubezwłasnowolnionej powstanie obowiązek ich zwrotu jako świadczenia nienależnego. Konieczne będzie zwrócenie kwoty wypłaconej przez bank, ewentualnie z odsetkami ustawowymi. Bank nie będzie natomiast mógł żądać innych świadczeń określonych w umowie kredytu, np. prowizji czy odsetek umownych, właśnie dlatego, że umowa jest nieważna.

Natomiast opiekun w żadnym razie nie będzie musiał spłacać kredytów zaciągniętych przez osobę ubezwłasnowolnioną. Może dojść do tego jedynie w razie jej śmierci, jeśli opiekun jest rodzicem i odziedziczy długi. W takim przypadku wyjściem jest **odrzućcie spadku**.

W polskim prawie przyjmuje się, że osoba niezdolna do czynności prawnych może zawrzeć umowę należącą do umów powszechnie zawieranych w drobnych bieżących sprawach życia codziennego, np.: kupno biletu, żywności, czasopisma. Umowa taka staje się ważna z chwilą jej wykonania, chyba że pociąga za sobą rażące pokrzywdzenie osoby niezdolnej do czynności prawnych.

PORADA

Umowy zawierane przez pana Mirosława są nieważne ze względu na jego całkowite ubezwłasnowolnienie. Konieczny jest jednak zwrot wypłaconych przez bank pieniędzy. Musi to zrobić mężczyzna, a nie jego matka, która jest jego opiekunką.

Kazus 4. UPADŁOŚĆ KONSUMENCKA

Pani Anna zaciągnęła kilka kredytów. W celu ich spłaty wzięła parę chwilówek w instytucjach pożyczkowych i parabankowych. Kobieta miała otrzymać spłatę z tytułu podziału majątku z byłym mężem i była przekonana, że z tego spłaci kredyty i pożyczki wzięte w instytucjach parabankowych. Niestety mężczyzna wyjechał za granicę z nową partnerką i nie chce spłacić byłej żony. Pani Anna w celu uzyskania pieniędzy zmuszona została do założenia sprawy o podział majątku, która niestety z uwagi na obecną sytuację epidemiczną zostanie wydłużona w czasie i kobieta nie otrzyma spłaty na czas. Pani Anna wpadła w spiralę zadłużenia, zaciągając kolejne kredyty na spłatę poprzednich. Obecnie zadłużenie pani Anny wynosi ponad 200 000 zł. Kobieta nie jest w stanie, po opłaceniu kosztów życia i rachunków, spłacić nawet części zadłużenia. Nieustannie otrzymuje telefony i wezwania od firm windykacyjnych oraz wierzycieli. Dodatkowo ma kilka spraw w sądzie, w których niebawem zostaną wydane nakazy zapłaty. Co może zrobić?

CZYM JEST UPADŁOŚĆ KONSUMENCKA?

Upadłość konsumencka ma na celu oddłużenie osoby fizycznej z jednoczesnym zaspokojeniem wszystkich wierzycieli z całości majątku dłużnika. W przypadku osoby niewypłacalnej upadłość konsumencka daje szansę, aby umorzyć część lub nawet całość długów, uniknąć kosztownych postępowań egzekucyjnych oraz odzyskać finansową równowagę. Upadłość konsumencka jest instytucją zapewniającą możliwość ogłoszenia niewypłacalności osoby fizycznej, która nie prowadzi działalności gospodarczej. Należy pamiętać, że ogłoszenie upadłości zależy od oceny wniosku przez sąd oraz wymienionych w nim argumentów wraz z dowodami. Nie zawsze bowiem dochodzi do ogłoszenia upadłości.

JAK ZGŁOSIĆ UPADŁOŚĆ KONSUMENCKĄ?

Aby zgłosić upadłość konsumencką, należy sporządzić wniosek do sądu rejonowego gospodarczego (upadłościowego). W takich sprawach warto skorzystać z pomocy wyspecjalizowanych kancelarii, które pomogą w przygotowaniu wniosku i potrzebnych dokumentów. Warto pamiętać, że według znowelizowanych przepisów osoba chcąca ogłosić upadłość nie musi już podawać powodów niewypłacalności, będą jednak one badane przez sąd na etapie ustalania planu spłat.

W postanowieniu o ustalenie planu spłaty wierzycieli sąd decyduje, w jakim zakresie i okresie, nie dłuższym niż trzydzieści sześć miesięcy, upadły musi spłacać zobowiązania uznane na liście wierzytelności oraz jaka część zobowiązań upadłego powstałych przed dniem ogłoszenia upadłości zostanie umorzona po wykonaniu planu spłaty wierzycieli.

Koszty upadłości konsumenckiej w 2021r. to przede wszystkim na początek 30 zł w formie opłaty sądowej za złożenie wniosku. Potem dochodzą koszty postępowania sądowego oraz wynagrodzenia syndyka, które zależą od wielu czynników.

PORADA

Pani Anna jest osobą fizyczną, może zatem starać się o ogłoszenie upadłości konsumenckiej. Może próbować też zawrzeć ugodę z wierzycielami, ale kredyty i tak trzeba będzie spłacać.

Kazus 5. ZADŁUŻENIE Z POWODU NIESPŁACONEGO KREDYTU

Pan Adrian dostał z sądu wezwanie na rozprawę z powodu zadłużenia wynikającego z niespłaconego kredytu w banku. Co może zrobić w trakcie tego postępowania?

OD CZEGO ZACZAĆ, JEŻELI POJAWIĄ SIĘ PROBLEMY ZE SPŁATĄ ZADŁUŻENIA?

W pierwszej kolejności trzeba przejrzeć wszystkie dokumenty związane z długami, sprawdzić komu zalegamy pieniądze, jakie są raty i jakie terminy spłaty. Należy zrobić zestawienie rat i podsumować całkowitą zaległość.

Następnie dłużnik powinien zwrócić się o pomoc w kwestii zadłużenia, najlepiej do wierzyciela lub jego przedstawiciela (najczęściej będzie to bank). Dobrze jeśli osoba zadłużona poinformuje wierzyciela o problemach ze spłatą. Jeżeli tego nie zrobi, naraża się na to, że bank skieruje sprawę do sądu.

KONSOLIDACJA KREDYTU

Jeżeli dłużnik ma kilka zaciągniętych kredytów (np. kredyt gotówkowy i szybką pożyczkę), a każdy dług spłaca z osobna, może wnioskować o **kredyt konsolidacyjny**. Nie ma przy tym znaczenia w jakich bankach zaciągnięte były te kredyty. W ten sposób da się połączyć kilka pożyczek, zaciągniętych w różnych instytucjach, w jedną. **Będzie to dobre rozwiązanie z kilku powodów**. Po pierwsze, **można wydłużyć spłatę długów i okres kredytowania oraz obniżyć comiesięczne zobowiązania**. Po drugie, w ten sposób **dłużnik będzie płacił tylko jedną ratę**, łatwiej więc mu będzie zapanować nad finansami.

RESTRUKTURYZACJA ZADŁUŻENIA

Kiedy dłużnik nawiąże z bankiem kontakt w sprawie spłaty długu, może złożyć **wniosek o restrukturyzację zadłużenia**. We wniosku podaje informację o wysokości zobowiązań, a także przyczynę, dla której powstały problemy w spłacie (np. zdarzenie losowe, poważna choroba, utrata pracy itp.). Bank może wtedy zaproponować różne rozwiązania np. czasowe odroczenie spłaty rat lub restrukturyzację zadłużenia, czyli zmianę warunków umowy kredytowej.

ZAWARCIE UGODY

Wystąpienie przez bank z powództwem o zapłatę często poprzedzone jest wcześniejszymi **propozycjami polubownego zakończenia sporu**. Dłużnik powinien rozważyć, czy z tego nie skorzystać. Z chwilą wdrożenia się w proces sądowy wierzyciel może już nie być zainteresowany zawarciem ugody.

Ugoda polega np. na możliwości rozłożenia należności na raty, którą da się negocjować z bankiem zarówno przed, jak i po wdrożeniu się w spór sądowy. Porozumienie w tym zakresie może przyjąć formę ugody, która, po zatwierdzeniu przez sąd, kończy postępowanie w sprawie.

POSTĘPOWANIE SĄDOWE

Jeżeli ktoś dostał z sądu wezwanie z powodu zadłużenia, które dotyczy niespłaconego kredytu w banku i toczy się przeciwko niemu postępowanie z powództwa banku o zapłatę, powinien wiedzieć, że nie jest to sytuacja bez wyjścia. W toku postępowania może np. wnosić o **umożliwienie mu spłaty kwoty w odpowiednich częściach**.

Jako pozwany może też wnosić o **zwolnienie z kosztów procesowych**, na które składa się opłata od pozwu, koszty zastępstwa procesowego oraz ewentualne inne koszty związane np. z powołaniem biegłego. Mogą one stanowić bardzo poważne obciążenie dla dłużnika.

Dłużnik może także próbować **porozumieć się z bankiem** przed wydaniem przez sąd rozstrzygnięcia. Takie porozumienie daje mu możliwość **uregulowania świadczeń ubocznych** (np. odsetek za opóźnienie). Zdarza się, że prowadzi także do renegocjacji warunków spłaty należności banku.

Dłużnik powinien mieć świadomość, że zawarcie na tym etapie ugody z wierzycielem (bankiem) prowadzi do ograniczenia lub zniesienia kosztów postępowania sądowego, którymi z zasady obciąża się stronę przegraną.

PORADA

Pan Adrian w trakcie postępowania może wnosić o spłatę zadłużenia w częściach, zwolnienie z kosztów procesowych, a przede wszystkim próbować porozumieć się z bankiem.

Źródło: pixabay.com

Kazus 6. PRZEDAWNIEŃ ROSZCZEŃ

Pan Jarosław 8 lat temu zakupił od pana Władysława drewno. Nie opłacił jednak faktury, ponieważ miał problemy finansowe. Przez cały ten czas pan Władysław nie domagał się zapłaty, bo miał w firmie dość duży problem z pracownicą, która wystawiała faktury. Po upływie 8 lat, kiedy już zatrudnił nową osobę na to stanowisko, okazało się, że faktura jest ciągle nie zapłacona. Czy po takim czasie pan Jarosław może jej nie zapłacić?

Przedawnienie to instytucja prawa cywilnego, która polega na tym, że po upływie określonego w ustawie terminu dłużnik może uchylić się od zaspokojenia roszczenia. Roszczenie przedawnione nie przestaje istnieć, jednak po upływie określonego terminu dłużnik może bez negatywnych konsekwencji uniknąć obowiązku zapłaty.

Jak wynika z art. 117 § 1 Kodeksu cywilnego, przedmiotem przedawnienia mogą być wyłącznie cywilnoprawne roszczenia majątkowe.

ZARZUT PRZEDAWNIEŃ ROSZCZENIA I JEGO SKUTKI

Aby uchylić się od zaspokojenia roszczenia, trzeba poinformować wierzyciela o upływie terminu przedawnienia i odmowie spełnienia świadczenia - jest to tzw. **podniesienie zarzutu przedawnienia**. Da się to zrobić zarówno na etapie postępowania przedsądowego, jak i sądowego, ale dłużnik może się też zrzec korzystania z tej możliwości (w dowolnej formie).

Warto wiedzieć, że w przypadku, gdy upłynie termin przedawnienia, roszczenie nie wygasa - istnieje nadal i może zostać dobrowolnie zaspokojone przez dłużnika. Nie może jednak być spłacone na drodze przymusu państwowego. Jeśli podniesienie zarzutu przedawnienia na etapie postępowania sądowego będzie skuteczne, powództwo powinno zostać oddalone.

Co ważne, dłużnik nie może żądać zwrotu świadczenia, jeśli dobrowolnie spełnił przedawnione roszczenie (np. jeśli nie wiedział, że upłynął termin przedawnienia).

TERMINY PRZEDAWNINIENIA ROSZCZEŃ

Ogólne terminy przedawnienia roszczeń określone są w art. 118 Kodeksu cywilnego. Podstawowy termin przedawnienia to 6 lat, jednak dla roszczeń o świadczenia okresowe wynosi 3 lata, podobnie jak dla roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej.

Roszczenia o świadczenia okresowe to takie, które dłużnik zobowiązany jest spełniać w określonych z góry odstępach czasu, czyli na przykład czynsz najmu lub też odsetki. Natomiast roszczenia związane z prowadzeniem działalności gospodarczej przysługują podmiotowi, który profesjonalnie zajmuje się działalnością gospodarczą i są z nią związane.

Zgodnie z art. 120 Kodeksu cywilnego, bieg ogólnych terminów przedawnienia roszczeń rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne, czyli gdy wierzyciel może skutecznie domagać się od dłużnika zadośćuczynienia.

Termin spełnienia świadczenia powinien być określony w umowie. Jeżeli tak nie jest lub obowiązek spełnienia świadczenia wynika z innego zdarzenia prawnego (np. bezpodstawnego wzbogacenia) - świadczenie powinno zostać spełnione niezwłocznie po wezwaniu do jego spełnienia.

PORADA

Pan Jarosław powinien powołać się na zarzut przedawnienia. Może nie zapłacić tej faktury.

Kazus 7. CHWILÓWKI

Pani Antonina zawarła przez internet umowę, w wyniku której zaciągnęła kredyt konsumencki. Tego samego dnia przeczytała ją wnikliwie i zdała sobie sprawę, że umowa zawiera bardzo niekorzystne dla niej zapisy. Czy Pani Antonina może jakoś wybrnąć z tej sytuacji?

„Chwilówki” cieszą się obecnie sporą popularnością. Wiele osób jednak nie wie, że mogą nieść za sobą poważne zagrożenia. Klientów przyciągają łatwością uzyskania, czy też ograniczeniem formalności do minimum. Potem jednak, kiedy już dochodzi do analizy umowy, klient często jest zaskoczony podpisanymi przez siebie niekorzystnymi warunkami.

ZAGROŻENIA

Chwilówki mogą nieść za sobą zagrożenia takie jak:

- ✔ wpadnięcie w tzw. „spirale zadłużenia”,
- ✔ ryzyko popadnięcia w poważne problemy zdrowotne (depresja),
- ✔ brak świadomości rzeczywistych kosztów pożyczki takich jak odsetki, prowizje, opłaty, koszty tzw. „pozaodsetkowe”,
- ✔ niekorzystnie krótki okres spłaty zobowiązania w umowie i brak możliwości przedłużenia okresu spłaty zobowiązania czyli celowe zabiegi firm pożyczkowych, służące po to, aby „przyparto do muru” klient zaciągnął kolejną pożyczkę,
- ✔ wysokie odsetki karne za każdy dzień opóźnienia w spłacie (często bywa tak, że suma wszystkich opłaconych przez pożyczkobiorcę odsetek karnych przewyższa pierwotną kwotę kredytu, a nawet - całkowitą kwotę do zapłaty),
- ✔ brak świadomości klienta, że podpisując umowę z parabankiem, wyraził zgodę na gromadzenie swoich danych osobowych, a często tak-

że na ich dalszy przekaz (a nawet sprzedaż!),

- ✔ utrata kontroli nad budżetem domowym, utrata zdolności kredytowej.

JAK SIĘ BRONIĆ?

Przed nadmiernymi, dodatkowymi kosztami pożyczki można się bronić. W przypadku chwilówek okazuje się często, że pożyczkobiorca spłacił całą pożyczoną kwotę oraz należne odsetki, a mimo to jego dług pozostaje nadal niewspółmiernie wysoki.

Jeśli dłużnik zwróci się o pomoc prawną na etapie przedsądowym, może ona polegać na weryfikacji zawartych umów, szukaniu możliwości powołania się na błąd, a także analizie kwestii zastrzeżenia odsetek maksymalnych oraz jednocześnie dodatkowego wynagrodzenia umownego. W zależności od wyników weryfikacji mogą zostać podjęte kroki takie jak np.: **negocjowanie zadłużenia, wypracowanie bezpiecznej i korzystnej treści ugody**. W przypadku braku możliwości korzystnych dla dłużnika negocjacji kolejnym krokiem jest przygotowanie do procesu sądowego. Na podstawie indywidualnej analizy sytuacji danej osoby kancelaria adwokacka może zaproponować najkorzystniejsze rozwiązania w zakresie skutecznej obrony.

Jeśli dłużnik nie decyduje się na skorzystanie z pomocy prawnej na etapie przedsądowym, bardzo istotne jest, by nie podejmował pochopnych kroków. Wychodząc z długów wynikających z zaciągnięcia „chwilówek”, nie warto unikać kontaktu z wierzycielem. Jeśli dłużnik nie jest w stanie spłacić pożyczki w terminie, nie powinien czekać aż długi wzrosną. Lepszym rozwiązaniem będzie podjęcie próby „dogadania” się z firmą i wspólnego ustalenia planu spłaty. W pierwszym etapie, kiedy sprawa nie trafi jeszcze do firmy windykacyjnej, firmie pożyczkowej bardzo często zależy na tym, aby wspólnie wypracować porozumienie. Warto wyjaśnić przyczyny braku terminowej zapłaty i zaproponować nowy realny termin spłaty należności. W sytuacji, kiedy dłużnik ma świadomość, że nie da rady spłacić chwilówki w terminie, warto poprosić o rozłożenie

jej na raty. Należy pamiętać, że bardzo istotne jest to, aby nie podejmować próby rozłożenia długu na raty, jeśli nie jesteśmy pewni, że sprawa nie jest do wygrania. Taka prośba może pozbawić dłużnika możliwości obrony na etapie sądowym. Trzeba mądrze kontaktować się z drugą stroną, aby nie utrudnić sobie późniejszej obrony.

Nie ma łatwego wyjścia z sytuacji, gdy wpadnie się w spiralę długów, szczególnie jeśli chodzi o chwilówki. Trzeba jednak jak najszybciej zgłosić się po pomoc. Oczywiście najlepiej byłoby poprosić o nią jeszcze przed zaciągnięciem chwilówki. Ograniczyłoby to ryzyko związane z zawarciem niekorzystnej umowy.

PORADA

Pani Antonina ma prawo do odstąpienia od umowy pożyczki w terminie 14 dni. Nie poniesie w związku z tym żadnych kosztów.

Źródło: pixabay.com

Kazus 8. ŚCIĄGANIE ALIMENTÓW

Pan Janusz został zobowiązany wyrokiem sądu rejonowego do płacenia alimentów w wysokości po 500 zł miesięcznie na swojego syna. Mężczyzna lubi pić alkohol i spotykać się z kolegami. Pracuje jedynie dorywczo na budowie i mieszka u swojej mamy. Od 6 miesięcy nie płaci alimentów, czasami tylko kupuje dziecku drobne prezenty i słodycze. Co może zrobić matka chłopca w tej sytuacji? Co może grozić panu Januszowi?

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że zgodnie z Kodeksem rodzinnym i opiekuńczym rodzice zobowiązani są do świadczeń alimentacyjnych względem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie, chyba że dochody z majątku dziecka wystarczają na pokrycie kosztów jego utrzymania i wychowania. Zakres świadczeń alimentacyjnych zależy od usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego oraz od zarobkowych i majątkowych możliwości zobowiązanego. Wykonanie obowiązku alimentacyjnego względem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie, albo wobec osoby niepełnosprawnej może polegać w całości lub w części na osobistych staraniach o utrzymanie lub o wychowanie uprawnionego. W takim wypadku świadczenie alimentacyjne pozostałych zobowiązanych polega na pokrywaniu w całości lub w części kosztów utrzymania lub wychowania uprawnionego.

EGZEKOWANIE ALIMENTÓW

W sytuacji, kiedy osoba, która jest zobowiązana orzeczeniem sądowym do płacenia alimentów, uchyla się od tego obowiązku, uprawniony ma możliwości prawne do wyegzekwowania swojego roszczenia. W pierwszej kolejności warto jednak spróbować postępować polubownie, ale w przypadku braku porozumienia osoba uprawniona powinna skierować sprawę do komornika. Wyrokowi zasądzającemu alimenty sąd

z urzędu nadaje **klauzulę wykonalności**. Jest to sądowe potwierdzenie, że dany wyrok jest prawomocny i może być podstawą egzekucji komorniczej. W takim wypadku komornik wszczyna stosowne postępowanie mające na celu ściągnięcie należności alimentacyjnych.

Istotne jest, że **za uchylenie się od obowiązków alimentacyjnych przewidziana jest również odpowiedzialność karna**.

W myśl art. 209 Ustawy kodeks karny:

„kto uchyla się od wykonania obowiązku alimentacyjnego określonego co do wysokości orzeczeniem sądowym, ugodą zawartą przed sądem albo innym organem albo inną umową, jeżeli łączna wysokość powstałych wskutek tego zaległości stanowi równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych, albo jeżeli opóźnienie zaległego świadczenia innego niż okresowe wynosi co najmniej 3 miesiące, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Jeżeli natomiast zobowiązany swoim zachowaniem naraża osobę uprawnioną na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, może otrzymać karę więzienia wynoszącą nawet dwa lata.”

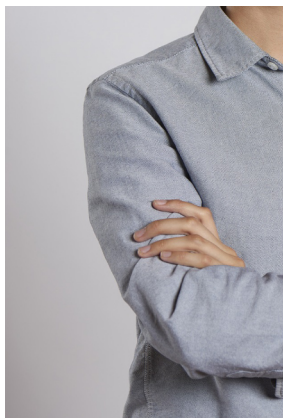
Osoba, która nie płaci alimentów, tłumaczy się często, że wywiązuje się z obowiązku ponieważ np.: kupuje dziecku jedzenie, zabawki, potrzebne do życia rzeczy, przygotowuje posiłki, bądź zabiera je do kina. W przypadku gdy alimenty są określone co do wysokości orzeczeniem sądowym, stanowią przymusowy obowiązek egzekwowany przez państwo z użyciem niezbędnych instrumentów represji. Osoba zobowiązana nie może zastąpić świadczenia alimentacyjnego inną formą wsparcia dziecka. Dodatkowe formy wsparcia dziecka można realizować dobrowolnie i dodatkowo, ale dopiero po zrealizowaniu w całości obowiązku określonego w orzeczeniu sądowym. Odnotowania wymaga również fakt, że nawet jeśli rodzic nie ma kontaktu z dzieckiem, bądź ma ograniczoną władzę rodzicielską, jest zobowiązany do uiszczania alimentów. Dotyczy to także sytuacji, kiedy ma bardzo skromne środki finansowe.

PORADA

Matka chłopca powinna próbować polubownie rozwiązać problem z panem Januszem, a w przypadku niepowodzenia - skierować sprawę do komornika. Ten wyegzekwuje należności od pana Janusza. Ojcu za uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego grozi także odpowiedzialność karna. Nie wystarczy, że kupuje synowi drobne prezenty.

Źródło: pixabay.com

Kazus 9. DŁUG SPRZEDANY FIRMIE WINDYKACYJNEJ

Pani Apolonia otrzymała z firmy „Szpak” wezwanie do zapłaty kwoty 10 000 zł tytułem spłaty pożyczki udzielonej przez bank na zakup mebli w 2008 r. W piśmie z firmy windykacyjnej zaznaczono, że kobieta musi zapłacić w terminie 7 dni całą kwotę, bo inaczej trafi do rejestru dłużników i nie będzie mogła kupić np. telewizora na raty. W piśmie była też lakoniczna informacja o cesji wierzytelności, na mocy której bank sprzedał dług pani Apolonii firmie „Szpak”. Co zrobić, gdy bank sprzedał dług firmie windykacyjnej? Jakie uprawnienia posiada dłużnik?

Bank może na mocy art. 509 Kodeksu cywilnego przenieść wierzytelność na osobę trzecią. Wraz z wierzytelnością przechodzą na nabywcę wszelkie związane z nią prawa, w szczególności roszczenie o zaległe odsetki.

UMOWA PRZELEWU WIERZYTELNOŚCI

Przelew wierzytelności (cesja) to umowa, na mocy której dotychczasowy wierzyciel (cedent) przenosi wierzytelność do majątku osoby trzeciej (cesjonariusza). Nie ma wymogu uzyskania zgody dłużnika na cesję wierzytelności.

Należy podkreślić, że w wyniku zawarcia umowy przelewu wierzytelności, sytuacja dłużnika nie może ulec pogorszeniu. Sprzedanie wierzytelności przez bank może okazać się bardzo dobrą wiadomością dla dłużnika. Z jednej strony dlatego, że daje mu więcej czasu na zgromadzenie odpowiednich środków finansowych, a z drugiej - jest to często szansa na wynegocjowanie lepszych warunków spłaty. Warto próbować umorzyć odsetki lub części długu.

Dobrym rozwiązaniem wydaje się skorzystanie z porady punktu nieodpłatnej pomocy prawnej, w którym można uzyskać informacje na te-

mat tego, jak wynegocjować lepsze warunki i podpisać korzystniejszą umowę.

Nowy wierzyciel celem uzyskania wierzytelności może podjąć różne formy kontaktu z dłużnikiem m.in. telefonicznie oraz za pomocą listu poleconego. W polecanej przesyłce, którą otrzyma dłużnik, będzie znajdować się: informacja o nowym numerze konta bankowego przeznaczonego do spłat, nowym numerze sprawy i kontakcie do osoby z firmy windykacyjnej odpowiedzialnej za obsługę zadłużenia.

Nie opłaca się unikać kontaktu z nowym wierzycielem, ponieważ w takim przypadku sprawa może zostać skierowana do sądu. Wtedy w krótkim czasie wierzyciel może uzyskać nakaz zapłaty i rozpocząć windykację przez komornika sądowego. Zdarza się więc, że brak odpowiedzi dłużnika spowoduje powiększenie długu i naliczenie dodatkowych odsetek.

NIESKUTECZNA CESJA I PRZEDAWNIE

Czasem w trakcie sprzedaży wierzytelności banku na rzecz firmy windykacyjnej **nie zostają dopełnione wszystkie wymagane przez prawo formalności. W efekcie cesja wierzytelności nie jest skuteczna, a firma windykacyjna nie ma w istocie legitymacji, aby skutecznie egzekwować od kredytobiorcy jakiegokolwiek środki finansowe.**

Warto zatem pamiętać, że gdy nowy wierzyciel zwróci się o zapłatę, należy wezwać go do okazania dokumentu cesji. **Co więcej, znaczna część sprzedawanych w Polsce długów jest już przedawniona.** Firmy windykacyjne, kupując wierzytelności za ułamek ich wartości, wiedzą o tym i niejako jest to wliczone w ryzyko prowadzonych przez nie działalności.

Zgodnie z prawem po upływie terminu przedawnienia ten, przeciwko komu przysługuje roszczenie, może uchylić się od jego zaspokojenia, chyba, że zrzeka się korzystania z zarzutu przedawnienia. W tym względzie należy zauważyć, że jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, termin przedawnienia wynosi sześć lat, a dla roszczeń o świadcze-

nia okresowe oraz roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej - trzy lata. Jednakże koniec terminu przedawnienia przypada na ostatni dzień roku kalendarzowego, chyba że termin przedawnienia jest krótszy niż dwa lata.

Powyższe zapisy stanowią prawo dłużnika do podniesienia przeciwko wierzycielowi zarzutu przedawnienia. Skutkiem upływu terminu przedawnienia jest przekształcenie zobowiązania w **zobowiązanie niezupełne**, wskutek czego **staje się ono niezaskarżalne**. Innymi słowy, w razie upływu terminu przedawnienia roszczeń dłużnik nie ma obowiązku spełnienia świadczenia. Warto zatem zawsze sprawdzić po otrzymaniu cesji wierzytelności, czy sprawa nie dotyczy roszczenia przedawnionego np. mandatu, kary za przejazd bez ważnego biletu, przedawnionej pożyczki (chwilówki).

PORADA

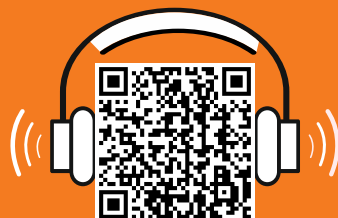
Pani Apolonia może podnieść przeciwko wierzycielowi zarzut przedawnienia, ponieważ jej sprawa dotyczy pożyczki z 2008 roku. W związku z tym nie musi spłacać swojego zobowiązania.

Źródło: pixabay.com

WERSJA AUDIO PORADNIKA

dla osób niewidomych
i słabowidzących
dostępna po zeskanowaniu
kodu QR

*Publikacja opracowana w ramach działań z zakresu edukacji prawnej,
prowadzonych przez Stowarzyszenie Sursum Corda w 2021r.*

Ponad połowa punktów
nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego
w Polsce jest prowadzona przez organizacje pozarządowe,
jako zadanie publiczne powierzane przez starostów lub prezydentów,
w efekcie corocznego, otwartego konkursu ofert.

SURSUM CORDA oznacza „w górę serca!”.

W tym zawołaniu zawiera się cała nasza misja - **pomagać w trudnej sytuacji** i dawać nadzieję na to, że może być lepiej.
Dla tych, którzy chcą się angażować i wspierać projekty dobroczynne - tworzymy warunki do skutecznego działania, w klimacie zaufania i czytelnych zasad.

Jedną z form naszej aktywności jest prowadzenie od 2016r.
sieci punktów **nieodpłatnej pomocy prawnej, poradnictwa obywatelskiego i mediacji**
oraz urozmaicona edukacja prawna.

Stowarzyszenie Sursum Corda powstało w 2000 roku z inicjatywy grupy przyjaciół i profesjonalistów,
którzy wcześniej - przez 6 lat - angażowali się społecznie jako wolontariusze.
Jako organizacja pozarządowa jesteśmy apolityczni działamy na zasadzie „non profit”, czyli nie dla zysku.

Posiadamy status **organizacji pożytku publicznego**, co oznacza,
że możesz przekazać nam 1% podatku, który codziennie inwestujemy w mądre pomaganie.

Będzie nam miło, jeśli dołączysz do naszej załogi !

Polubmy się:
fb.com/Stowarzyszenie.Sursum.Corda

www.sc.org.pl

pomoc ma MOC ! KRS 00000 20 382

wyślij SMS o treści **KRS** na nr **4321**, odeślemy Ci **za darmo** nasz nr **KRS**

NIEODPŁATNA POMOC PRAWNA

Możesz liczyć na

- informację o stanie prawnym lub obowiązkach i uprawnieniach
- wskazanie sposobów rozwiązania problemu prawnego
- sporządzenie projektu pisma (z wyłączeniem spraw w toczących się już postępowaniach), w tym o zwolnienie z kosztów sądowych lub o ustanowienie pełnomocnika
- poinformowanie o kosztach i ryzyku finansowym skierowania sprawy do sądu
- nieodpłatną mediację
- informację o możliwościach innej, darmowej pomocy

NIEODPŁATNE PORADNICTWO OBYWATELSKIE

Możesz liczyć na

- rozpoznanie problemu i udzielenie porady dostosowanej do indywidualnej sytuacji, zwłaszcza w sprawach zadłużenia, mieszkaniowych oraz zabezpieczenia społecznego
- poinformowanie o przysługujących uprawnieniach lub ciężących obowiązkach
- wsparcie w samodzielnym rozwiązywaniu problemu, np. poprzez sporządzenie planu wyjścia z trudnej sytuacji oraz udzielenie pomocy w jego realizacji, a także skierowanie do odpowiednich instytucji lub placówek nieodpłatnej pomocy
- skorzystanie z nieodpłatnej mediacji

NIEODPŁATNA MEDIACJA

Możesz liczyć na

- poinformowanie o możliwościach i korzyściach polubownych metod rozwiązywania sporów
- przygotowanie projektu umowy o mediację lub wniosku o przeprowadzenie mediacji
- przygotowanie projektu wniosku o przeprowadzenie mediacji w sprawie karnej
- przeprowadzenie mediacji
- udzielenie pomocy w sporządzeniu do sądu wniosku o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem

MEDIACJA

jest dobrowolna, nieformalna i poufna, a mediator jest osobą bezstronną

WARUNKI SKORZYSTANIA Z NIEODPŁATNEJ POMOCY

Z nieodpłatnej pomocy skorzystać może:

- OSOBA FIZYCZNA** - po złożeniu oświadczenia, że nie jest w stanie ponieść kosztów odpłatnej pomocy prawnej,
- PRZEDSIĘBIORCA PROWADZĄCY JEDNOOSOBOWĄ DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ** - po złożeniu dodatkowego oświadczenia o niezatrudnianiu innych osób w ciągu ostatniego roku oraz zaświadczeń dotyczących pomocy de minimis. **Obowiązuje rejestracja na wizyty.**

UDZIELANIE PORAD I MEDIACJI OSOBOM ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI

Pomoc jest udzielana co do zasady podczas osobistej wizyty w punkcie. Osoby ze znaczną niepełnosprawnością lub mające trudności w komunikowaniu się mogą liczyć na pomoc poza punktem, albo za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość (telefonu, poczty elektronicznej, komunikatorów internetowych). Poradę można uzyskać również przy udziale tłumacza migowego.